

secten) „dagelyc lanx soo meer toenemen ende met hare grouwelycke dwalinghen in vele plaetsen de simpele verleyden”.

Wat nu de luthersens betreft, is het opmerkelijk, dat zij (afgezien nu van wat zich in Woerden afspeelde) zo lange tijd met rust gelaten werden. Zo werd in de stad Utrecht wel in 1580 de roomse godsdienst verboden, maar de lutherse pas vermoedelijk in 1605. In Amsterdam mochten de luthersens in 1600 nog in vrijheid vergaderen; zij verkregen in dat jaar voor hun samenkomsten nog het gebouw „De Pot”. In Leiden hadden zij die vrijheid tot 1601. In Rotterdam was de vrijheid er nog in 1604. En er is tot het begin der 17de eeuw ook geen bericht, behalve dan, dat op de synode van den Haag in 1586 gevraagd werd, de kerken van Woerden, Bodegraven en Vianen onder de gereformeerde kerkordening te brengen, en behalve het geval—Woerden, dat over het inroepen van overheidshulp gesproken werd.

Overall waar de luthersens zich rustig hielden, werden zij met rust gelaten.

Het eerste bericht, dat predikanten zich volgens besluit ener synode tot de overheid zouden wenden, dateert van 1601. Maar men lette dan ook op de motieven!

De acta van de particuliere synode van Noord-Holland, gehouden in Amsterdam, 18 Juni 1601, vermelden, „dat de Martinisten, Ubiquitisten, Flaccianen ende dergelycke seer in den lande toenemen ende met groote lasteringhe ende bitterheyt haer tegen de Ghereformeerde Kercken vertoonen ende dragen”. Geen wonder, dat besloten werd, „dat de predikanten der plaetse, daer die zijn, an hare E. magistraet met vertooninghe der redenen anhouden sullen, opdat soodanige vergaderingen verhindert ende alsulcke lasteringen na vermogen wechghenomen mochten worden”.

En een paar maanden later sprak de zuidhollandse

synode van Gouda, 28 Aug. tot 1 Sept., uit „belangende de conventikelen der Ubiquitisten ende Flaccianen tot Woerden, Leyden, Rotterdam ende elders meer”, „dat het tot Leyden door verbodt van de E. magistraet geremedieert (verholpen) is. Ende syn die van Rotterdam ende Woerden belast by den haren tot gelycken effecte met alle gevoegelycke middelen aen te houden. Vindt ook geraden, dat de ghedeputeerden deshalven met de E. heeren Staten spreken ende hare E. versoeken dat derzelver conventikelen gelyck oock der Libertynen ende Vrygeesten verboden werden ende voornamelck hare lasterbouckens, die sy met opgehoopde leugenen tegen de leere der waarheyt uitgeven. Ende also die van Zurich over de tyt van dry jaren tegen de voornaemste dwalinghen der Ubiquitisten een seer grondich boeck int hoochdutch hebben uitgegeven, is goetgevonden tselfde over te setten in de Nederlandtsche sprake ende te verkorten, sooveel het doenlyck sal wesen, ende nae voorgaende visitatie in den druck uit te geven, t welck D. Henrico Boxhornio opgeleydt is”.

Uit deze beide synodale uitspraken blijkt, dat de luthersanen omstreeks de eeuw-wisseling belangrijk toenamen. Zo werd ook op de volgende zuidhollandse synode, die van Schiedam 27—31 Augustus 1602, gesproken over „den voortganck der Lutherschen” in Woerden, Oudewater en elders meer. En op die van Rotterdam, 30 Aug. tot 6 Sept. 1605 over „der Martinisten anwas”. En voorts blijkt, dat de luthersens zich in die tijd „met groote lasteringhe ende bitterheyt” en met „lasterbouckens” tegen de gereformeerden keerden.

Omstreeks de eeuw-wisseling was er namelijk een zeer felle strijd aan de gang tussen de ultra-luthersanen en de gereformeerden in Duitsland, en door het nauwe contact met ons land werd de strijd als vanzelf naar onze vaderlandse bodem overgebracht. Het laat zich verstaan, dat deze zaak als vanzelf een onderwerp begon uit te maken op de kerkelijke vergaderingen.

I. d. W.

UIT DE SCHRIFT

Israëls klacht over „geestelijke verlaten” door de Here afgewezen

Doch Zion zegt: de HERE heeft mij verlaten, en de HERE heeft mij verlaten.

Kan ook een vrouw haar zuigeling vergeten, dat zij zich niet ontfeme over de zoon van haar schoot? Of schoon deze vergate, zo zal Ik toch u niet vergeten! Zie, Ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd; uw muren zijn steeds voor Mij. Jesaja 49: 14—16.

De HERE weet wel van die klacht van Zion, dat is vandaag Zijn Bondsvolk, dat in Babel woonde, en door Hem bezocht is met de kastijding der ballingschap.

Het is een wrange klacht, die in de harten van deze

ballingen leeft: de klacht over „geestelijke verlaten”. En het adres van die klacht is: Jahweh, de God des eeds en des Verbonds, de God van hun vaders, Abraham, Izak en Jacob. Wat is de oorzaak van de droeve toestand, waarin zij verkeren — de toestand van een overwonnen en gedeporteerd volk? Dat is volgens algemene opinie, dit: „de HERE heeft mij verlaten, en de HERE heeft mij verlaten”.

„Geestelijke verlaten” ligt achter die verdrukking: van de vrijheid, van de erve der vaders, van de schone Verbondstoekomst beroofd. Droevig en haast-apathisch zitten de vromen neer aan de rivieren van Babel; als zij gedenken aan „Zion”, dat is hier aan stad en tempel van Jeruzalem, dan weent het in hun harten. En als de onderdrukkers spottend vragen: „Komt, zingt ons uw mooie liederen voor — gij, Hebreërs, zijt immers zo muzikaal, en ge moet zulk een

prachtige poëzie hebben!” — dan wijzen ze op hun harpen, die ze aan de wilgen gehangen hebben, en antwoorden: „hoe zouden we een lied des HEREN zingen in een vreemd land?”¹⁾

Want een lied des HEREN is een lied des Verbonds en, zegt Zion! hoe heeft de HERE zo kunnen verlaten en vergeten? Jahweh, Gij hebt het Verbond met Uw knecht David te niet gedaan, en zijn kroon ontheiligt tegen de aarde — zijn schoonheid is vergaan²⁾. O God, heidenen zijn gekomen in Uw erfenis, de Tempel Uwer heilichheid is verontreinigd, zij hebben Jeruzalem tot steenhopen gesteld, wij zijn onzen naburen een smaadheid geworden, een spot en schimp dengenen, die rondom ons zijn.....³⁾

Vergeeten en verlaten..... hoe lang, HERE? zult Gij eeuwiglijk toornen? zal Uw ijver als vuur branden?⁴⁾

Ja, de HERE weet wel van Zions klacht over „geestelijke verlaten”.

Maar Hij wijst beschamend en vertroostend Israëls klacht af.

Beschamend allereerst.

De oorzaak immers van Zions nood en ellende ligt niet bij de HERE, maar bij Zijn oude Kerk zelf.

Want waarom is dat ontzettend gericht over Zion gekomen?

Omdat het tot geestelijke hoerij is vervallen. Omdat het, dikwijls onder vrome schijn, de deformatie liet voortwoekeren in zijn midden. Omdat het afgeweken is van de rechten en inzettingen des HEREN. Een bruid, die haar Bruidegom verlaten, en zich in vleeselijke, zondige lusten overgegeven heeft aan andere mannen, die haar zochten uit veel begeren, dat is de oorzaak van Zions „geestelijke verlaten”. Hoor, hoe de HERE Zelf het zegt⁵⁾: „och, dat gij naar Mijn geboden geluisterd hadt! zo zou uw vrede geweest zijn als een rivier, en uw gerechtigheid als de golven der zee!”

En nu gaat de HERE Zijn volk vertroosten.

Zie, daar zit het gezelschap der oprechten treurend en moedeloos aan de oever van een der stromen van Babel.

Ik stel me voor, dat één der oudsten een boekrol bij zich heeft: een afschrift van Jesaja's profetieën. Hij opent die en leest de woorden van de grote profet, die ruim anderhalve eeuw geleden onder het Bondsvolk was opgetreden.

Ja, die klacht onderschrijven ze van harte: „Zion zegt: de HERE heeft mij verlaten, en de HERE heeft mij verlaten”. Het spreekt de ballingen méér toe dan al die beloften, over terugkeer en wederopbouw: hoe onwezenlijk is dat! het lijkt er niet op vandaag, er is geen enkel symptoom, dat de ring van stalen tyrannie ook maar een zwakke plek heeft, waarop hij breken kan; de hemel is van koper, Jahweh hult Zich in zwijgen..... en nu zegt de HERE, Die Jesaja sprekende invoert: „Kan ook een vrouw haar zuigeling vergeten, dat zij zich niet ontfeme over de zoon van haar schoot?” Dat is onder Israël haast een onmogelijkheid: het kende de ontaarde vrouw niet, die het moederschap een last acht, die naar haar kind niet

- 1) Psalm 137: 4.
- 2) Psalm 89: 40, 45a.
- 3) Psalm 79: 1, 4.
- 4) Psalm 79: 5.
- 5) Jes. 48: 18.

ÉÉN HERDER.... ÉÉN KUDDE (VI)

§ 8. Over de „hereniging”.

Het hoogtepunt in de handelingen van de Haagse synode was zonder twijfel de „hereniging” van Ds B. A. Bos e.s. met de gebonden kerken, welke principieel in de vergadering van 1 Maart 1950 haar beslag kreeg. Ontzaglijk veel is daarover te doen geweest.

Het gejubel over dit grote kerkhistorische gebeuren vervulde in het voorjaar van 1950 héél de kerkelijke lucht.

Het is daarom noodzakelijk nauwkeurig na te gaan wat inzake die „hereniging” is geschied.

In de winter van 1949/50 wendde Ds B. A. Bos zich met vijf geestverwanten tot de deputaten-voor-samen-spreking, welke door de Haagse synode óók met het oog op een eventuele „hereniging” waren benoemd.

Het uitgesproken doel van Ds Bos met de zijnen was het tot stand brengen van een „hereniging” met de gebonden kerken.

Uit de gepubliceerde stukken kunnen we ons evenwel een goed beeld vormen van wat werkelijk geschied is.

Ds Bos en zijn vrienden kwamen op de vergadering der deputaten met een dogmatische en een kerkrechtelijke verklaring. Die legden zij dezen deputaten voor en ze vroegen daarbij feitelijk, of zij, gelovend en belijdend wat in die verklaringen was geformuleerd, wederom acceptabel zouden zijn bij de gebonden kerken.

Men merkt van deze opzet van de ontmoeting tussen Ds Bos en de genoemde deputaten onmiddellijk, dat daarbij van een werkelijke samen-spreking over „wat gescheiden houdt”, en dan nader: van een samen-spreking over een werkelijke hereniging a priori geen sprake kon zijn.

Wat Ds Bos en zijn geestverwanten deden was immers niets anders dan een poging om weer in de gemeenschap, die heneenmaal uitwierp, opgenomen te worden.

Het stond bij deze aanpak der dingen duidelijk en reeds van te voren vast, dat, wanneer Ds Bos en de zijnen ten genoegen van de deputaten dogmatisch en kerkrechtelijk onderzocht zouden zijn, zij zich van de kerken, aan welke ze zich eenmaal met veel plechtige beloften verbonden hadden, zouden losmaken, om daarna met pak en zak terug te keren tot de kerken, die in de Haagse synode vertegenwoordigd waren.

Terugkeer, niet hereniging, was de strekking van het pogen van Ds Bos.

Dat zo inderdaad de situatie was, blijkt vanzelf als we nagaan hoe het bij samen-spreking met de genoemde deputaten toeling.

Ds Bos en zijn vrienden legden, zoals we reeds zeiden, aan de deputaten een dogmatische en een kerkrechtelijke verklaring voor.

De kern van de dogmatische luidde als volgt: „Ten aanzien van de beschouwing en behandeling van de kinderen der gemeente, welke de Here van ons vraagt, geloven en belijden wij:

a. dat zij, omdat zij begrepen zijn in Gods Verbond en Christus' Kerk, en omdat ook hun de belofte des Heiligen Geestes toekomt, zonder onderscheiding gelovig zijn te tellen bij (te rekenen tot, te erkennen als) dezulken, in wie de Geest der genade onoverwinnelijk heerst tot wederbaring, tot geloof, tot bekering en ten eeuwig leven”.

Ieder, die deze woorden ook maar oppervlakkig leest, ziet onmiddellijk, dat daardoor niets anders wordt gedaan, dan met andere termen zeggen, wat

door de gebonden kerken reeds in haar leerspraken was gefixeerd.

Er is ook in deze (de zoveelste!) formule immers weer enerzijds het pomen, dat de kinderen in het verbond en in de kerk begrepen zijn en de belofte des Heiligen Geestes ontvingen, en anderzijds het accentueren, dat dit toch niet in volle zin voor alle kinderen hoofd voor hoofd geldt en dat men daarom ten aanzien van elk kind niet verder mag gaan dan hem te tellen bij, te rekenen tot, te erkennen als kinderen in wie de Geest op de genoemde wijze heerst.

Dat zo de gedachtegang van Ds Bos e.s. is, blijkt bovendien zeer duidelijk uit wat zij onmiddellijk aan de genoemde uitspraak toevoegen. Dat is namelijk deze zin: „dat dit oordeel zich nooit mag losmaken van wat de Schrift openbaart aangaande Gods verkiezing, dat niet alles Israël is, wat uit Israël is”.

Zakelijk wordt voorts ook hier weer de „veronderstelde wedergeboorte” aanvaard.

Bestaat het soms dat de Heilige Geest, de Geest der genade, in een kind — onoverwinnelijk — (tegenw. tijd) heerst — tot wederbaring, geloof, bekering en ten eeuwig leven..... zonder dat het wederbarende werk des Geestes in zo'n kind een aanvang nam of in ieder geval onmiddellijk een aanvang neemt?

En bij de kinderen in wie de Geest zo heerst moeten we nu, volgens Ds Bos e.s. onze kinderen tellen enz.

Wat in de vervangingsformule gezegd wordt — n.l. dat we de kinderen der gelovigen moeten „beschouwen en behandelen als zulken, die deelen in de wederbarende genade van den Heiligen Geest” — wordt op deze wijze in de verklaring van Ds Bos en zijn geestverwanten met huid en haar geaccepteerd.

Ten aanzien van deze verklaring vroegen Ds Bos e.s. nu of ze „in overeenstemming” was met de „vervangingsformule”.

meer o
tucht v
vrucht
bij het
heid, d
ziet....
gate, z
van de
overblj
En dat
Die ver
gegravi
een Go
gewoon
figuren
welke
stof no
bewaars
Zó st
niets Z
De S
lingen
twijfel
verre d
— die
ben lat
Verti
ming e
helder,
over „J
Want
HERE
bergt, c
er aan
Verb
verl
af z i

„Gees
bleem,
door „
Synode
thema.
„Redel
wijd, en
taat v
tingen”
Veelv
vers de
op de
En d
Want
dat in
hebben,
zo dor
godsvru
ken, en
peinzen
neigd d
Zijn ha
meer n

1) Vg
1) He
bureau.

Was
„Vervan
geval g
telijk se
Men
zen!

Ze lij
was g
tegen b
of hij o
gaan.

Het
deputate
besperk
hun sa
wat in
kelijh
den ver
stemmen
Een
van de
was gew
Geen
begeerd
Het v

Behal
desamer
ring op
Het f
„dat
genome
scientie
zichte v
N.G.B.
conform
ver het
de groo